

Zbigniew Fijewski

PTAKI PARKU IM. TARNOWSKICH W KOŃSKICH

W roku 1995 po raz pierwszy przeprowadzono ilościowe badania awifauny w parkach woj. kieleckiego. Prowadzono je równocześnie w Parku im. Staszica w Kielcach (Wilniewczyc 1997) i w Parku im. Tarnowskich w Końskich.

Metody

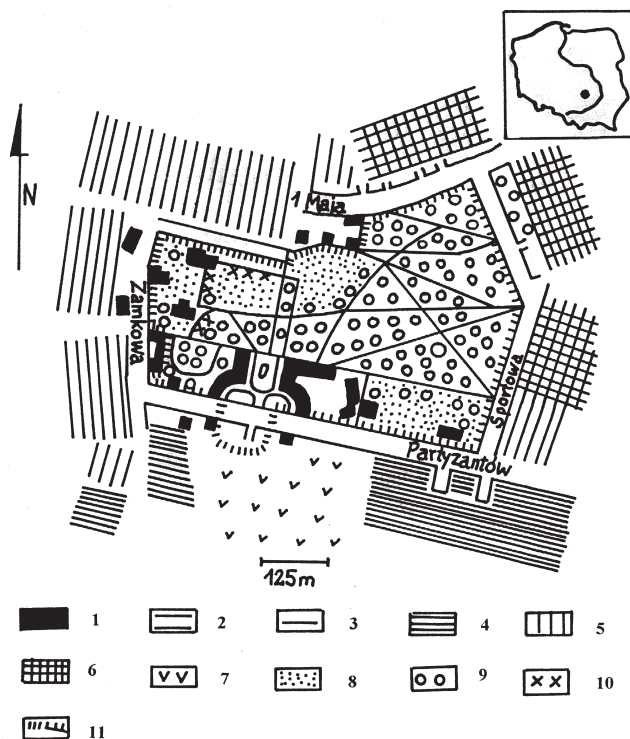
Liczenia przeprowadzono stosując metodę kartograficzną z modyfikacjami Tomiałojcia (1980). Na powierzchni wykonano 10 kontroli w dniach: 25, 26 IV, 10, 12, 18, 23, 29 V, 4, 12, 18 VI oraz 5 kontroli uzupełniających (16, 17, 18, 20, 23 V) poświęconych głównie na wyszukiwanie gniazd. W pracy wykorzystano również przypadkowe stwierdzenia poczynione poza terminami kontroli. Liczenia rozpoczynano najczęściej około godz. 7⁰⁰ i kończono po około 3-4 godz. Liczebność gawrona (*Corvus frugilegus*), kawki (*Corvus monedula*), szpaka (*Sturnus vulgaris*), kwiczoła (*Turdus pilaris*), kosa (*Turdus merula*) i grzywacza (*Columba palumbus*) oceniono na podstawie znalezionych gniazd. W roku 1995 w parku prowadzono prace porządkowe zmierzające do przywrócenia mu przedwojennego zagospodarowania.

Teren

Granice badanej powierzchni wyznaczały ulice (ryc.). Od zachodu i północy graniczy z parkiem zwarta zabudowa miejska, od północnego wschodu i wschodu tereny przemysłowe, od południa i południowego wschodu zabudowa willowa. Południowa część parku jest częściowo zabudowana przez zabytkowy zespół pałacowy, przedszkole i szkołę podstawową. Znajduje się tu również ogródek jordanowski. Około 12% powierzchni zajmują tereny nie zadrzewione (trawniki, plac zabaw, boisko szkolne). Wyraźnie wyodrębniony obszar pomiędzy skrzydłami zespołu pałacowego (ok. 7% powierzchni) zajmują trawniki, kwietniki, niskie żywopłoty, dwa szpalery żywotników, kępy świerków, jałowca i wierzb. Znajduje się tu również fontanna. Pozostała część parku utrzymana jest w stylu parków angielskich: luźno rozrzucone kępy starych drzew, między nimi gęściej młodsze drzewa. Drzewostan w wieku od 30 do 200 lat z przewagą starodrzewia. Tworzą go głównie drzewa liściaste charakterystyczne dla tego typu parków. Podszytu prawie brak. Runo mało

zróżnicowane, głównie trawy i nalot drzew liściastych corocznie jest wykaszane a opadłe liście grabione. Łącznie liczeniami objęto obszar o powierzchni 24 ha.

W trakcie badań na terenie parku rozwieszono były 3 budki lęgowe. Do potencjalnych drapieżników na terenie parku należy zaliczyć: psa (*Canis familiaris*), kota (*Felis domestica*), kunę domową (*Martes foina*), łasicę (*Mustela nivalis*), wiewiórkę (*Sciurus vulgaris*), puszczyka (*Strix aluco*), krogulca (*Accipiter nisus*) i kawkę (*Corvus monedula*).

Ryc. Teren badań. 1 - budynki, 2 - ulice, 3 - alejki, 4 - zabudowa willowa, 5 - osiedla bloków mieszkalnych, 6 - tereny przemysłowe, 7 - pola, 8 - trawniki, 9 - tereny zadrzewione, 10 - żywopłot, 11- granica powierzchni kontrolowanej

Fig. The area of research. 1 - buildings, 2 - streets, 3 - paths, 4 - villas, 5 - blocks of flats, 6 - industrial area, 7 - fields, 8 - lawns, 9 - trees, 10 - hedge, 11 - the border of controlled area

Wyniki

W trakcie prowadzenia liczeń stwierdzono na powierzchni występowanie 39 gatunków ptaków z tego 32 uznano za lęgowe (tab.). Zagęszczenie wynosiło 218,7 par/10ha, odliczając gawrona 145,4 par/10ha. W grupie dominantów (bez gawrona) znalazły się szpak, kawka, kwiczoł, zięba (*Fringilla coelebs*), sierpówka (*Strep-*

topelia decaocto), grzywacz i zaganiacz (*Hippolais icterina*), wróbel, łącznie około 80,8% zgrupowania ptaków lęgowych. Duża ilość starych dziuplastych drzew spowodowała, że znaczny był udział dziuplaków (44,9%, bez gawrona). Licznie również reprezentowane były gatunki zakładające gniazda w wyższych partiach drzew (38,9% - bez gawrona). Ze względu na ubogi podrost i podszyt gatunki gnieźdzące się nisko na drzewach i w krzewach stanowiły zaledwie 16,2% (bez gawrona) zgrupowania. Intensywnie prowadzone prace pielęgnacyjne niszczące runo oraz zgrabianie liści nie pozwalają na zagnieżdzenie się gatunków naziemnych. Ze względu na trudności związane z kontrolą niektórych budynków liczebność wróbla (*Passer domesticus*) jest prawdopodobnie zaniżona - oszacowano, że gniazdowało tutaj około 15-20 par.

Tab. Liczba par, zagęszczenie i struktura dominacji ptaków lęgowych w Parku im. Tarnowskich w Końskich w roku 1995. * - wartość średnia

Table. Number of pairs, density and the structure of domination of hatching birds in the Tarnowski Park in Końskie in 1995. * - on average. 1 - species, 2 - pairs number, 3 - density (pairs/10ha), 4 - domination in %, 5 - total, 6 - Rook (*Corvus frugilegus*) excluded, 7 - total

Gatunek (1)	Liczba par (2)	Zagęszczenie (par/10ha) (3)	Dominacja w % (4)	
			Ogółem (5)	Bez gawrona (6)
<i>Corvus frugilegus</i>	176	73,3	33,5	X
<i>Sturnus vulgaris</i>	60	2,5	11,4	17,2
<i>Corvus monedula</i>	53	22,1	10,1	15,2
<i>Turdus pilaris</i>	44	18,3	8,4	12,6
<i>Fringilla coelebs</i>	33	13,8	6,3	9,4
<i>Sireptopelia decaocto</i>	30	12,5	5,7	8,6
<i>Columba palumbus</i>	27	11,3	5,1	7,7
<i>Hippolais icterina</i>	18	7,5	3,4	5,1
<i>Passer domesticus</i>	17,5*	7,3	3,3	5
<i>Carduelis chloris</i>	12,5	5,2	2,4	3,6
<i>Carduelis carduelis</i>	9,5	4	1,8	2,7
<i>Parus caeruleus</i>	7	2,9	1,3	2
<i>Serinus serinus</i>	6,5	2,7	1,2	1,9
<i>Parus major</i>	6	2,5	1,1	1,7
<i>Muscicapa striata</i>	4	1,7	0,8	1,1
<i>Sylvia atricapilla</i>	2,5	1	0,5	0,7
<i>Turdus merula</i>	2,5	1	0,5	0,7
<i>Passer montanus</i>	2	0,8	0,4	0,6
<i>Strix aluco</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Dendrocopos major</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Dendrocopos minor</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Picus viridis</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Cuculus canorus</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Motacilla alba</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Turdus philomelos</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Oriolus oriolus</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>C. coccythraustes</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Carduelis cannabina</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Ficedula hypoleuca</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Sitta europaea</i>	1	0,4	0,2	0,3
<i>Certhia brachydactyla</i>	1	0,4	0,2	0,3
Razem (7)	525	218,7	100	100
Bez gawrona (6)	349	145,4		

Dyskusja i podsumowanie

Park w Końskich i w Kielcach zasiedlały bardzo podobne pod względem gatunkowym zgrupowania ptaków (QS=80%) (Wilniewicz 1997). W porównaniu z parkiem w Kielcach wyraźnie zaznaczył się jednak niski stan gatunków zasiedlających krzewy i niskie partie drzew. Dwukrotnie wyższy jest natomiast udział gatunków gniazdujących w górnych partiach drzew. Większy był również udział dziuplaków, przy znacznie niższym zagęszczeniu bogatki (*Parus major*). Znacznie wyższe zagęszczenia osiągnęły również kawka i zięba. Ciekawe różnice uwidaczniają się w przypadku gatunków które zasiedliły park stosunkowo niedawno. Ponad 4-krotnie mniejsze zagęszczenie kosa (obserwowany tu od połowy lat siedemdziesiątych) wyróżnia ten park w porównaniu do parku w Kielcach (Wilniewicz 1997) oraz Częstochowie i Lublinie, gdzie gatunek ten gniazduje liczniej (Czyż i Królikowski 1990, Biaduń 1994). Na uwagę zasługuje również dużo wyższe zagęszczenie kwiczoła oraz grzywacza (oba gatunki gniazdują tu co najmniej od roku 1980) w porównaniu do parku w Kielcach. W parku nie gnieździła się sroka (*Pica pica*), która również w zabudowie miejskiej gniazduje sporadycznie. Porównując awifaunę lęgową obu parków uwidacznia się brak w parku w Końskich takich gatunków jak: pleszka (*Phoenicurus phoenicurus*) - gniazdowała regularnie w poprzednich latach, cierniówki (*Sylvia communis*), pierwiosnka (*Phylloscopus collybita*) i rudzika (*Erithacus rubecula*). Z kolei siedem gatunków gniazduje w omawianym parku a nie gniazduje w Parku im. Staszica, są to: dzięcioł duży (*Dendrocopos major*), kukułka (*Cuculus canorus*), wilga (*Oriolus oriolus*), muchołówka żałobna (*Ficedula hypoleuca*), kopciuszek (*Phoenicurus ochruros*), śpiewak (*Turdus philomelos*), makolągwa (*Carduelis cannabina*). Ponadto w trakcie prowadzenia liczeń na terenie parku obserwowano 7 gatunków nielegowych: pustułkę (*Falco tinnunculus*), jerzyka (*Apus apus*), oknówkę (*Delichon urbica*), pleszkę, piecuzkę (*Phylloscopus trochilus*), cierniówkę, gąsiora (*Lanius collurio*). Ostatni gatunek obserwowano dość regularnie w poprzednich latach lecz nigdy nie stwierdzono jego lęgów na terenie parku.

W latach 1980-1996 na terenie parku obserwowano przede wszystkim w okresie polęgowym następujące gatunki: krogulca, kuropatwę (*Perdix perdix*), dzięcioła czarnego (*Dendrocopos martius*), czubatkę (*Parus cristatus*), sosnowkę (*Parus ater*), czarnogłówkę (*Parus montanus*), mysikrólika (*Regulus regulus*), raniuszka (*Aegithalca caudatus*), rudzika, pokrzywnicę (*Prunella modularis*), gila (*Pyrrhula pyrrhula*), czyża (*Carduelis spinus*), trznadla (*Emberiza citrinella*), jemioluszkę (*Bombicilla garrulus*), pierwiosnka, wronę (*Corvus corone*), kruka (*Corvus corax*), srokę, sójkę (*Garrulus glandarius*). Obserwacje śpiewającego samca słowika szarego (*Luscinia luscinia*) w sezonie lęgowym nie wykluczają sporadycznego gniazdowania pod koniec lat osiemdziesiątych.

W celu stworzenia korzystniejszych warunków dla gniazdowania gatunków związanych z runem oraz podszytem wskazane byłoby ograniczenie w niektórych

miejscach w parku grabienia liści, wykaszania trawy oraz zwiększenie ilości krzewów ozdobnych.

Literatura

- Biaduń W. 1994. *The breeding avifauna of the parks and cemeteries of Lublin*. Acta orn. 29: 1-13.
- Czyż S., Królikowski S. 1990. *Ptaki zespołu parków śródmiejskich w Częstochowie*. Not. Orn. 31: 35-54.
- Tomiałojć L. 1980. *Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych*. Not. Orn. 21: 33-54.
- Wilniewczyc P. 1997. *Ptaki lęgowe parku im. Staszica w Kielcach wraz z przyległymi terenami zielonymi*. Kulon 1: 47-51.

Adres autora:

Zbigniew Fijewski, ul. Brzozowa 1a/36, 26-200 Końskie

BIRDS OF THE TARNOWSKI CITY PARK IN KOŃSKIE

Summary

In 1995 a research has been carried out concerning the number of hatching avifauna in the city park in Końskie, 24 ha of surface (fig.). A combined variation of the cartographic method was applied for that purpose. 10 basic and 5 supplementary controls have been held on the surface, aimed mainly at nests finding. The historical park consists of the palace part with lawns, hedges, clumps of decorative deciduous trees, and a fountain, the rest of the park being cultivated in the English style. Forests of old trees can be found there, most trees being up to 200 years old, without the undergrowth. In the park area 39 species of trees have been found, 32 of which suitable for nesting (table). A striking similarity between the park in Końskie and the Kielce park has been observed (QS=80%).